

Program västsvensk arkeologidag, 20 februari, 2026

08.45 – 09.15 **KAFFE**

09.15 – 09.40 **Bebyggelse från mitten av bronsålder till vikingatid.** Marianne Lönn
09.40 – 10.05 **Fröslundasköldarna: nytt forskningsprojekt om ett av Sveriges största depåfynd från yngre bronsålder.** Annelie Nitenberg

10.05 – 10.30 **Ett litet trankokeri på Lilla Askerön** Linda Jungbeck & Anton Larsson

10.30 – 10.45 **PAUS**

10.45 – 11.10 **Metallföremålen från Husaby – om metod och resultat i ett okonventionellt samarbete** Anna Nyqvist Thorsson & Frank Leverin
11.10 – 11.35 **Båtbyggare, brännvinsbrännare och brottslingar. Arkeologi i Inre hamnen i Norrköping – stora och små historier 1750 – 1850** Magnus Stibeus & Lotta Stenqvist

11.35 – 13.00 **LUNCH**

13.00 – 13.25 **Nytt om Falbygdens tidigneolitikum. Resultat från undersökningar av dösar.** Karl-Göran Sjögren, Malou Blank och Tony Axelsson
13.25 – 13.50 **Under ytan- boplatser vid sjöstränder i det värmländska skogslandskapet** Hans Olsson & Johan Richardsson

13.50 – 14.15 **Erfarenheter av arkeologiska data från projektet Samlingar och Samband** Daniel Löwenborg & Anton Lazarides
14.15 – 14.40 **The West Sweden metal project** Serena Sabatini, Malou Blank & Linn Nordvall

14.40 – 15.10 **KAFFE**

15.10 – 15.35 **Hällristningarna i Göteborgsområdet** Andreas Toreld & Tommy Nilsson
15.35 – 16.00 **Klosterkullen – Geofysik på helig mark** Bengt Westergaard
16.00 – 16.25 **Markradarprospektering i uppdragsarkeologi – meningsfullt eller inte?** Håkan Petersson

Avslutning

Bebyggelse från mitten av bronsålder till vikingatid. Marianne Lönn

Föredraget kan ses som en avrapportering av min del av Torbjörn Brorssons och mitt Hallernaprojekt. Vi har arbetat med det i åtta år och har äntligen kommit i mål. Vi har fått anpassa oss till vad materialet låtit oss göra och projektet har utvecklats åt ett lite annat håll, än vad vi tänkt från början. Min del har utgått ifrån husen på de fyra boplatserna Norum 159/160, 161, 164 och 276, deras kronologi och eventuella funktion. Till det har jag försökt lägga en kontext i form av den allmänna bebyggelseutvecklingen under brons- och järnålder, diskuterat odling och djurhållning, hur man använt landskapet och hur rätten till mark och resurser kan ha varit fördelad. Målet har varit att försöka förstå hur bebyggelsen kan ha varit strukturerad. Jag har också tittat närmare på gravar och gravfält och deras relation till boplatserna och landskapet och även jämfört Hallerna-komplexet med ett annat boplatsområde. Det slutgiltiga målet har varit att förstå hur bebyggelsen på Hallerna fungerat och att följa den över tid

Fröslundasköldarna: nytt forskningsprojekt om ett av Sveriges största depåfynd från yngre bronsålder. Annelie Nitenberg, Västergötlands museum, Västsvensk arkeologi

Under yngre bronsåldern deponerade människor 16-18 bronssköldar i en avskuren vik av Väneren på Kålland i Västergötland. Nästa 3 000 år senare, hösten 1985, plöjde bonden på Fröslunda gård sin åker där viken en gång legat och plöjde då rakt igenom depån av sköldar. Följande år grävdes fyndet ut och sköldarna liksom fyndplatsen blev föremål för studier och analyser av olika slag. Någon rapport över utgrävningen eller fullödlig publikation över fyndet kom dock aldrig till stånd. Nära 40 år efter upptäckten av sköldarna startade därför Västergötlands museum, Göteborgs universitet, Durham University och Västsvensk arkeologi ett nytt forskningsprojekt 2023 om sköldarna. Nya fältstudier, metallanalyser och dokumentation av sköldarna har nu genomförts och projektet arbetar med att publicera resultaten.

Ett litet trankokeri på Lilla Askerön. Linda Jungbeck, Kulturlandskapet och Anton Larsson, Uppdrag Arkeologi/Lödöse museum

År 1797 lämnade Anders Jerpsson in en ansökan om att anlägga ett trankokeri utrustat med två kittlar på Lilla Askerön i dagens Tjörns kommun. Drygt tio år senare tog det stora sillfisket slut i Bohuslän och anläggningen övergavs. Denna typ av mindre trankokeri tillhörande allmogen har aldrig tidigare undersökts arkeologiskt. Under 2025 har Kulturlandskapet i samarbete med Uppdrag Arkeologi fått möjligheten att genomföra de första arkeologiska undersökningarna av denna fornlämningskategori. Genom resultat från tunnslipsanalys, ICP-analys och fotogrammetri planerar vi att presentera ett möjligt rekonstruktionsförslag för hur allmogens trankokerier har varit konstruerade och hur de har använts.

Metallföremålen från Husaby – om metod och resultat i ett okonventionellt samarbete. Anna Nyqvist Thorsson Västsvensk arkeologi & Frank Leverin Sveriges metallsökarförening.

Undersökningarna i Husaby på Kinnekulle går in på sitt fjärde år. Varje fältsäsong har en omfattande metalldetektorsökning av åkerytorna norr om kyrkan och borgen genomförts. Resultaten har varit överväldigande med allt från vardagens borttappade småföremål till både oväntade och ovanliga fynd som öppnar för nya tolkningar av platsens tidiga funktion och sociala betydelse.

Arkeolog Anna Nyqvist Thorsson och Sveriges Metallsökarförenings ordförande Frank Leverin berättar om arbetsmetoden bakom sökinsatserna, om läroprocesserna mellan profession och ideella aktörer, och om kunskapspotentialen i till synes lösryckta metallföremål. Trots att metalldetektering länge varit omdiskuterat i Sverige visar projektet i Husaby hur metoden, när den tillämpas systematiskt och i nära samarbete mellan forskare och erfarna amatörer, kan ge resultat som utmanar föreställningar om både platsen och metoden.

Båtbyggare, brännvinsbrännare och brottslingar. Arkeologi i Inre hamnen i Norrköping – stora och små historier 1750 – 1850 Magnus Stibeus & Lotta Stenqvist, Arkeologerna i Lund och Linköping

Norrköping var åren kring 1650 landets näst största stad. Östgötastaden blev viktig i den växande stormakten och inflyttade affärsmän grundade vapen- och klädesfabriker, pappersbruk och skeppsvarv. Inledningen på 1700-talet blev smärtsam. Så gott som halva befolkningen dog i pesten och staden brändes av ryssarna. Snart lade dock handelsfartygen till vid Strömmen med kryddor, te och kinesiskt porslin. Sockerbruk, kritpipsbruk, nya skeppsvarv och tobaksplantager blomstrade. Inre hamnen omvandlas nu från hamn- och industriområde till bostäder. Vi kommer att berätta om de arkeologiska resultaten från denna miljö, som cirka 1750–1850 var platsen för skeppsvarv, kronobränneri, rasp- och spinnhus, men även för magasin och tobaksodlingar. Miljöerna utgjorde egna samhällen i staden. Handeln, sjöfarten och industrin stod i centrum för statens intressen under 1700-talet och gynnades av en offensiv utrikespolitik och konsekvent merkantilistisk politik, med bland annat förstärkt tullskydd och ekonomiskt statsunderstöd till företagare. Utgrävningarna belyser hur de materiella spåren avspeglar statens intentioner med omställningen till 1700-talets delvis nya ekonomiska system.

Nytt om Falbygdens tidigneolitikum. Resultat från undersökningar av dösar. Karl-Göran Sjögren, Malou Blank och Tony Axelsson, Göteborgs universitet

Traditionellt har det ansetts att nästan inga dösar byggts på Falbygden. Endast två gravar har registrerats som dösar, Slutarpsdösen och dels Nedre Kapellsgården, båda med mellanneolitiska dateringar. En ny genomgång av registrerade stenkammargravar har dock identifierat ett 20-tal möjliga dösar, tidigare klassificerade som hällkistor. Tolv av dem har varit föremål för äldre arkeologiska undersökningar. Dateringar av människoben har bekräftat tidiga dateringar av 11 gravar. De utgörs av små, rektangulära kammare av kalksten, i en del fall med nischer vid gavlarna, något som tycks vara ett lokalt drag.

De äldre undersökningarna är dock problematiska. Grävningarna är från skilda perioder från 1880 och framåt, och har i många fall utförts hastigt och med knapphändig dokumentation. Gravarna har dessutom i de flesta fall varit skadade eller genomgrävda, och i ett fall har fyndmaterialet försvunnit.

Nya undersökningar med moderna dokumentations- och analysmetoder är därför nödvändiga. En första sådan kunde utföras sommaren 2023, då dösen vid Tiarp Backgården undersöktes av GU i samarbete med universitetet i Kiel. En andra undersökning företogs i juni 2025 av en dös vid Dala Backen. Denna var den andra i en planerad serie av tre sådana undersökningar.

Vi kommer att presentera undersökningarna och de resultat som hittills framkommit, bl a rörande dateringar, osteologi, DNA och mobilitet.

Under ytan- boplatser vid sjöstränder i det värmländska skogslandskapet Hans Olsson & Johan Richardsson, Värmlands museum

Värmland är inte bara skogens- och järnets landskap utan också sjöarnas. I den västra delen av Bergslagen återfinns ett stort antal sjöar som dämts med hjälp av dammar som tillhört hyttor, hammare, sågar etc. Idag rivs många dammar ut i sjöar som varit dämnda i flera hundra år. På nu åter blottlagda forna stränder hittas förhistoriska boplatsspår. Vad vet vi om dessa lämningar? Vilken potential innehåller de och vad finns bevarat när det gäller material som ben, vedarter och annat förkolnat material?

Under hösten 2025 har Värmlands Museum utfört arkeologiska förundersökningar på åtta platser längs stränderna av två sjöar i trakterna av Hagfors i östra Värmland.

Erfarenheter av arkeologiska data från projektet Samlingar och Samband Daniel Löwenborg, Uppsala universitet & Anton Lazarides, Lödöse museum

Projektet Samlingar och Samband syftar till att ta fram förslag till teknisk specifikation för digital dokumentation från arkeologiska undersökningar så att informationen blir FAIR. Målet är att databaser från arkeologiska undersökningar ska kunna göras tillgängliga som en del av det uppdragsarkeologiska systemet. För att det ska bli möjligt behövs bland annat en gemensam definition, eller standard, för hur data ska se ut, så att det blir möjligt att förstå, återanvända, aggregera, och länka till andra resurser, så som fynddatabaser och provanalyser. Vi kommer presentera projektet generellt och även presentera erfarenheter ur ett praktiskt perspektiv, om hur det gått att arbeta med dessa metoder vid Lödöse museum. Relativt små arbetsinsatser kan ge betydande fördelar på flera sätt, men det finns utmaningar med ambitionsnivåer och att hitta gemensamma arbetssätt, och det är viktigt att åstadkomma en samsyn kring dessa frågor inom svensk arkeologi.

The West Sweden metal project Serena Sabatini, Malou Blank, Linn Nordvall & Zofia Stos-Gale, Göteborgs universitet

During the past decade, groundbreaking archaeometallurgical studies from Scandinavia have completely transformed our understanding of the metal trade and exchange across Europe during the Bronze Age. It was demonstrated that Scandinavian metal crafters did not use local copper ores to produce bronze rather imported the precious raw material from different parts of Europe. In Sweden particular attention has been given to material found in south, and central-eastern parts of the country. To contribute to scholarship on Bronze Age metal trade, we carried out new analyses on artefacts from two key regions of West Sweden: Halland and Västergötland. The paper will present the main results of our recently concluded project.

Hällristningarna i Göteborgsområdet Andreas Toreld & Tommy Nilsson, Stiftelsen för dokumentation av Bohusläns hällristningar

Stiftelsen har nu bedrivit sin fältverksamhet under 30 års tid, och över 3000 hällristningslokaler har blivit bilddokumenterade till eftervärlden. Huvudfokus under säsongen 2025 var den fortsatta inventeringen och dokumentationen av Kville socken i Tanums kommun. Men vi har även hunnit med att dokumentera alla lokaler med figurristningar inom kommunerna Göteborg, Kungälv och Stenungsund. Någon inventering bedrevs dock inte inom området, vilket inte hindrade att en del nyfunna figurer påträffades, både på kända lokaler och några nyregistrerade i deras närhet. Flera av hällristningarna är skyltade och/eller lätt att ta sig till. Även om antalet figurristningar i

Göteborgsområdet är relativt få innehåller de en hel del intressanta motiv, vilka vi kommer att presentera närmare under detta föredrag.

Klosterkullen – Geofysik på helig mark Bengt Westergaard, Arkeologerna

När amatörforskaren och kartentusiasten Göran Bengtsson sätter tänderna i historiska kartor, då kan man förvänta sig både det ena och det andra. Men denna gång blev även han överraskad av vad kartmaterialet hade att berätta om det forna Derome. Med hjälp av vegetationsspår och markradar klarnade bilden av vad som försiggått i det medeltida landskapet runt Viskan i Halland.

Markradarprospektering i uppdragsarkeologi – meningsfullt eller inte? Håkan Petersson, Jora Kulturarvsanalys

Geofysiska prospekteringar vid uppdragsarkeologiska undersökningar i Sverige är i all huvudsak markradarprospektering. Oftast handlar det om småskaliga prospekteringar fokuserade på mindre specifika ytor och många gånger i urbana kontexter. Ändamålet har oftast varit att lokalisera specifika kontexter, ofta redan kända objekt såsom byggnadslämningar, stenmurar eller gravlämningar som rösebottnar med mera. I urban arkeologi har det också funnits exempel på att kontextualisera de oftast småskaliga undersökningsytorna med mer information runt omkring vid exempelvis historiska trädgårdar kloster med mera. I de senare fallen verkar utfallet ha varit överlag lyckat.

Jag kommer presentera några resultat från försök på mestadels förhistoriska undersökningar. Syftet har varit att studera potential för markradarundersökningar inom uppdragsarkeologiska undersökningar. Tillvägagångssättet har varit att prospektera områden redan bestämda att för- eller helt undersökas. I all huvudsak har ytorna först prospekterats, analyserats och sedan undersökts och på så sätt har resultaten kunnat jämföras. I ett fall är det en komplettering av en undersökning utanför den relativt begränsade undersökningsytan, där ytterligare undersökningar aldrig gjorts. Utifrån detta kommer jag kort diskutera potentialen men också visa på lite resultat av karaktären ”jag önskade att jag hade prospekterat före undersökning” och sluppit en massa överraskningar. Den delen kan visa på potentialen att bredda det kontextuella material vi har för att bedöma undersökningspotential från enbart schaktundersökning vid utredning och förundersökningsstadiet.